

Horndykker (*Podiceps auritus*) i Buskerud 2014

Torggrim Breiehagen og Per Furueth

Februar 2015

Sammendrag

Denne rapporten fra Naturvernforbundet i Buskerud sammenfatter forekomsten av horndykker (*Podiceps auritus*) i Buskerud i 2014. Totalt ble det **funnet 4 hekkende par i Øvre Hallingdal i 2014**, 2 par på Golsfjellet, Gol og 2 par i Ål kommune, samt ett par med reirbygging. Ungeproduksjonen i 2014 var på totalt **9 unger**. I 2013 ble det også funnet 4 hekkende par, men med 13 unger totalt (*Breiehagen & Furuseth 2013*).

Hekketjernene i Hallingdal har i perioden 2010-2014 ligget i gjennomsnitt **779 moh.** og er relativt små tjern med mye sivvegetasjon. Horndykkerne ankom hekkeplassene svært tidlig i 2014 pga. en mild vår. Eggleggings- og klekketidspunktene var ca. 12 dager tidligere enn i 2013. Variasjonen i eggleggings- og klekketidspunktene var størst i 2014 med 30 dager mot 18-24 dager i tidligere år, noe som indikerer at høyere liggende tjern ble isfritt senere.

Hekkebestanden av horndykker i Øvre Hallingdal har i de siste fem årene ligget på omkring **4-5 par**, men med en liten øking i Ål kommune. Vårtrekkobservasjoner indikerer at det kan være flere uoppdagete hekke lokaliteter i Hallingdal. Derfor er det ønskelig at horndykkerbestanden fortsatt blir kartlagt i fylket, selv om den er tatt ut av den norske rødlista.

Forside:

Reirbyggende horndykkerpar i
sivvegetasjonen på **Lokalitet A3**
28.4.2014. Foto (©): Andrew W. Clark

Forfattere:

Torgrim Breiehagen, E-post: tbreieha@online.no Tlf. 414 50 455 (m)
Breievegen 201, 3570 Ål.

Per Furuseth, 3577 Hovet. E-post: p-furuse@online.no Tlf. 992 61 638 (m)

Rapporten er utarbeidet for Fylkesmannen I Buskerud i samarbeid med:

Naturvernforbundet i Buskerud,
Åssideveien 525, 3322 Fiskum.
Fylkessekretær: Per Ø. Klunderud
Tlf. 32 75 05 04, e-post: pedrokl@online.no

Forord

Denne rapporten sammenfatter forekomsten av horndykker (*Podiceps auritus*) i Buskerud i 2014 med vekt på registrering av hekkende fugl. I 2012 og 2013 ble det også foretatt en kartlegging av hekkebestanden i Buskerud (Breiehagen & Furuseth 2012 og 2013). Her ble også dataene sammenlignet med årene 2009-2011.

Fylkesmannen i Buskerud har i 2014 bevilget kr. 5 000 til Naturvernforbundet i Buskerud for kartlegging av hekkeforekomsten av horndykker i fylket. Vi takker Fylkesmannen i Buskerud for økonomisk støtte til denne undersøkelsen.

INNHold

Sammendrag.....	2
Forord.....	3
1. Innledning.....	4
2. Metoder.....	4
3. Kartleggingsområdet.....	5
4. Resultater	5
4a. Vårtrekk i Buskerud 2014 og ankomst hekkeplass.....	5
4b. Hekkeresultater horndykker 2014.....	6
4c. Hekkefenologi horndykker i Hallingdal.....	10
4d. Høsttrekk horndykker	11
5. Diskusjon	11
6. Referanser	12

1. Innledning

Horndykker (*Podiceps auritus*) ble klassifisert som en **truet art (EN)** på den norske rødlista i 2006 (*Kålås m.fl. 2006*), men i nye **rødlista** for Norge i 2010 har horndykker blitt tatt ut (*Kålås m.fl. 2010*). Dette skyldes antagelig at arten har oppgang i hekkebestanden, spesielt i Sør-Norge. Direktoratet for naturforvaltning (DN) utarbeidet i 2009 en «**Handlingsplan for horndykker**» (*DN rapport 2009-7*). I forbindelse med gjennomføringen av «Handlingsplanen for horndykker i Norge» søkte Fylkesmannen i Buskerud om midler for fortsatt kartlegging av hekkebestanden i Buskerud i 2014. Naturvernforbundet i Buskerud fikk tildelt midler og en ny kartlegging av arten i 2014 etter samme mal som i 2013 ble gjennomført (se metoder). I **2013** produserte 4 hekkende par i alt 13 unger, noe som er rekord (*Breiehagen & Furuseth 2013*).

2. Metoder

De viktigste registreringsmetodene for kartlegging av horndykker i **Buskerud i 2014** har vært de samme som i perioden 2011-13:

- *Bruk av alle innlagte data fra «Artsobservasjoner for fugler» (AO).*
- *Vårsjekk: registreringer på vårtrekk eller ankomst hekkelokalitet.*
- **Registrering av hekking/hekkefenologi:** *dvs. observasjoner av reirbygging, reir, ruging og observasjon av unger som aldersbestemmes. Observasjoner og aldersbestemmelse av unger i første del av juli har vist seg å være en god metode i Hallingdal. Det er meget verdifullt å estimere alder på ungene (grov skala) for å få hekkefenologiske data fra kartleggingsområdet. Alder på ungene ble estimert i felt eller fra bilder og helst med de voksne som målestokk (bilder). For utregning av **estimert eggleggingsdato** (fulllagt eggkull) er det benyttet en rugetid på **23 dager**.*
- *Sjekk av potensielle hekkelokaliteter (tjern av ulik størrelse) i utvalgte områder i Hallingdal, for det meste tjern i bjørke- og seterregionen. Mange tjern ble sjekket på avstand med teleskop/kikkert, de fleste med negativt resultat.*
- *Beskrivelse av nye hekkelokaliteter (trusler, vurdering og tiltak).*
- *Høsttrekk (observasjoner/AO).*

3. Kartleggingsområdet

Hekkeforekomsten av horndykker ligger i Øvre Hallingdal, alle i Hol, Ål og Gol kommuner (se Breiehagen & Furuseth 2013 & 2012). I hekkeperioden har spesielt potensielle hekkelokaliteter i Øvre Hallingdal blitt sjekket for hekkende horndykkere.

Trekkobservasjoner gjøres også på vår- og høsttrekk i hele Buskerud. Om høsten observeres horndykker mest i store fjordene i Nedre Buskerud.

Figur 1: Buskerud fylke med kommuner.

Hekkende horndykker er funnet i Øvre Hallingdal i kommunene Gol, Ål og Hol.

4. Resultater

4a. Vårtrekk 2014 Buskerud og ankomst hekkeplass

Nedre Buskerud: De første horndykkere i Buskerud på vårtrekk ble registrert i Nordfjorden i perioden 4.-12.4 (1 ind.) samt 1-2 ind. i Nedre Buskerud til 23.4 (AO).

Hallingdal: ÅL. 1 par Tingvollfjorden 25.4. (AO), 1 par Ridalen, Ål 27.-29.4 (AO). Videre minst 2 par i Strandafjorden i perioden 29.4-10.5 og 1 ind. Vatsfjorden 18.-19.5 (AO).

Gol: 1 par Hamartjedne 5.-6.5 og 1 par Raudbekktjern 6.5, Golsfjellet (AO).

Hol: 1 ind. Veslefjorden, Geilo 16.-21.5 (AO).

Vurdering: våren 2014 var mild og med tidlig snøsmelting. De første individene ble observert i Nedre Buskerud allerede fra 4. april og ca. 11 dager senere i Hallingdal i flere vann. I 2013 ble det ikke sett noen i Nedre Buskerud før de dukket opp i Hallingdal. Gjennomsnittlig ankomstdato på vårtrekket i Buskerud er **24.4** (23 år) ifølge *Stueflotten (2012)*. Interessant nok oppholdt det seg minst 2 par i Strandafjorden i en lengre periode før de forsvant (mot høyereliggende tjern?).

Figur 2. Horndykker i Strandafjorden, Ål 9. mai. Foto (©): Per Furuseth

4b. Hekkeresultater horndykker 2014

Totalt ble det registrert **4 hekkende** par i Øvre Hallingdal i 2014, 2 par i Ål kommune og 2 par på Golsfjellet (Tabell 1). Det ble observert **9 unger totalt** med de 4 parene (2.3 unger per par). Hekketjernene i Hallingdal ligger i gjennomsnitt **779 moh.** (336-958 moh.) (Tabell 2). I perioden 2010-2014 har hekkebestanden variert mellom **4-5 par** (Tabell 2) med en liten forskyvning mot Ål kommune.

Tabell 1. Hekkende horndykkerpar og antall unger observert i 2014 i Øvre Hallingdal.

Kommune	Hekkende par	Antall unger	Unger/par
Gol	2	6 (2 kull)	3 og 3
Ål	2	3 (2 kull)	1 og 2
Totalt	4	9 (4 kull)	Gj.snitt: 2.3

Tabell 2. Hekkende horndykkerpar på ulike lokaliteter i Hallingdal i perioden 2010-2014.

Strek betyr at lokaliteten er sjekket i hekkeperioden.

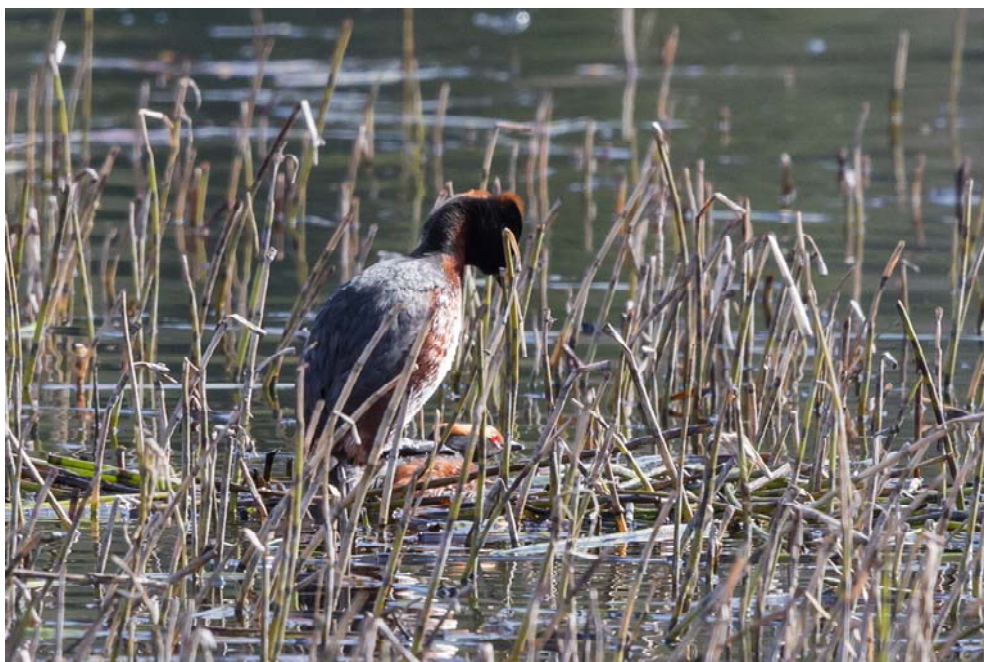
Kommune	Lokalitet	moh.	2014	2013	2012	2011	2010
Gol	G1:	845	—	(Par obs. 20.5) 1 ad. 23.8 (AO)	1 par (1 unge)	1 par	1 par
Gol	G2:	851	—	—	—	—	1 par
Gol	G3:	855	1 par (3 unger)	1 par (3 unger)	1 par (1 unge)	1 par	1 par
Gol	G4:	855	—	1 par obs. 20.5 (AO)	(1 par!)	1 par	1 par
Gol	G5:	797	1 par (3 unger)	1 par (4 unger)	1 par (1 unge)		1 par
Gol	G6:	776	—	—	1 par (2 unger)		
Ål	A1:	737	—	—	—	—	(1 par) mislykket
Ål	A2:	958	1 par (2 unger)	1 par (reir og 4 unger)	1 par (1 unge)	1 par	
Ål	A3:	336	1 par (reir: 3 uklekkte egg og en unge) 1 par (parring og reirbygging)	1 par (reir og 2 unger)			
Totalt: Hallingdal		779 Gj.snitt	Σ 4 par 9 unger 1 par (parring og reirbygging)	Σ 4 par 13 unger	Σ 5 par 6 unger 1 par mislykket	Σ 4 par	Σ 5 par 1 par mislykket

4b. Ål kommune: **Lokalitet A3** (336 moh.)

Horndykkerpar nr. 1:

- Observert 28. april, både parring og reirbygging fotografert (*Andrew W. Clarke*).
- Paret drev med reirbygging også 2. mai (*Torgrim Breiehagen*).
- Ikke observert senere i området, flom frå ca. 20. mai.

Figur 2. Parring og reirbygging hos horndykkerpar nr. 1, 28. april.

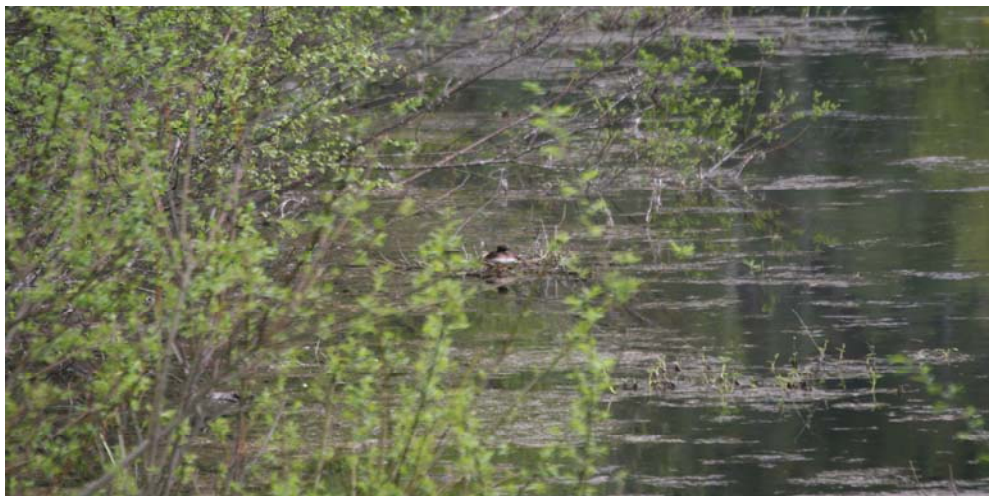
Foto (©): Andrew W. Clarke.

4b. Ål kommune: **Lokalitet A3** (336 moh.)

Horndykkerpar 2: hekkefenologi

- Observert på hekkeplass 25. april i en sivbukt (isfritt).
- Egglegging estimert. Fullagt kull **9. mai** (rugetid 23 dager - se metode).
- Flom (høy vannstand) fra 20. mai til ca. 1. juni (se bildet nedenfor).
- Klekking **1. juni**. En unge og 3 uklekte egg! Vasstrukken reirbunn ved reirsjekk 2. juni etter flom (se foto under).
- 1 unge (1K) obs. til 5. sept., ofte sett sammen med 2 voksne. Disse ble sist sett 28. aug.

Figur 3. Rugende horndykker under flom 20. mai og en unge og 3 uklekte egg i reirskåla hos horndykkerpar nr. 2, 2. juni. Foto (©): Torgrim Breiehagen

4c. Hekkefenologi horndykker i Hallingdal

Hekkesesongen i 2014 startet rekordtidlig sammenlignet med årene 2012-2013 (Tabell 3). Gjennomsnittlig eggleggingstidspunkt (fullagt kull) og klekkesidspunkt var **7 dager** tidligere enn i 2012. Hekkesesongen 2013 var 11 dager senere enn i 2014. Variasjonen i begge tidspunktene var størst i 2014 med **31 dager** mot et spenn på 18-24 dager i de to foregående årene (se Tabell 4). Det første kullet i 2014 var fullagt allerede **9. mai** på lokalitet A3 mot 1. juni året før.

Tabell 3. Sammenligning av hekkefenologi til horndykker i 2014 med årene 2012-2013 med rugetid på 23 dager (gjennomsnitt av fire-fem par hvert år).

	2014	2013	2012
Egglegging	30. mai	11. juni	7. juni
Klekking	22. juni	4. juli	30. juni

Tabell 4. Variasjon i eggleggings- og klekkesidspunkt for horndykker i 2014 sammenlignet med 2012 og 2013 på ulike lokaliteter i Øvre Hallingdal. 1 = 1. juni. Rugetid 23 dager.

	2012	2012	2013	2013	2014	2014
Lokalitet	Klekking	Fullagt kull	Klekking	Fullagt kull	Klekking	Fullagt kull
G1	19	-4				
G3	37	14	33	10	27	4
G5	32	9	47	24	31	8
G6	29	6				
A2	35	12	33	10	31	8
A3			23	1	1	-23
Gj.snitt	29,8	7,4	34,0	11,3	22,5	-0,8
(Variasjon)	18 d.		24 d.		30 d.	
	30. juni	7. juni	4. juli	11. juni	22. juni	30. mai

4d. Høsttrekk horndykker

Hallingdal: To vokse sist sett i Tingvollfjorden 28.8. og 1K (ungfugl) 5.9 (AO).

Nedre Buskerud: 1-5 ind. observert i Nordfjorden i perioden 7.9-13.12. og 1-3 ind. på flere andre lokaliteter i perioden 20.9-31.12 (AO). Dette tyder på overvintring i fylket.

4e. Trusler/tiltak

Ingen nye trusler ble registrert i 2014 i hekkeområdene utenom kråke og ravn. Lokalitet A3 er meget utsatt i flomperioden. Kantrydding har pågått i nærområdet mot dyrka mark. Minkende hettemåkebestand i lokalitet A2 kan virke negativt inn på predatorvernet. Bestanden av hekkende hettemåke har gått sterkt tilbake i Buskerud i de senere årene (*se Stueflotten 2012*) og bare ett hettemåkepar fikk frem unger i 2014 på lokalitet A2.

5. Diskusjon

Hekkebestand og ungeproduksjon: totalt ble det funnet **4 hekkende par med 9 unger** i Øvre Hallingdal i 2014 mot 13 i 2013, samt et etableringsforsøk. Hekketjernene i Hallingdal har i perioden 2010-2014 ligget i gjennomsnitt **779 moh.** og er relativt små tjern med mye sivvegetasjon. Hekkebestanden totalt synes å være stabil på omkring **4-5 par** de siste 5 årene, men med en økning i Ål kommune. I 2014 ble det også gjort forholdsvis mange vårobservasjoner av par på noen lokaliteter. Dette kan indikere at det fortsatt kan være uoppdagede hekkelokaliteter i høyereliggende områder. Golsfjellet synes også å ha færre hekkende par, men her også kan det være uoppdagede hekkelokaliteter.

Horndykkerne ankom hekkeplassene svært tidlig i 2014 pga. en mild vår og eggleggings- og klekketidspunktene var ca. 12 dager tidligere enn i 2013. Variasjonen i eggleggings- og klekketidspunktene var størst i 2014 med 30 dager mot 18-24 dager i tidligere år, noe som indikere at høyereliggende tjern ble isfritt senere.

Høsttrekk: det synes å være en større økning av observasjoner av høsttrekkende horndykkere i Nedre Buskerud i Nordfjorden og Steinsfjorden, kanskje er de rekruttert fra bestanden i Hallingdal!

Trusler/tiltak: ingen nye trusler ble registrert i 2014, men lokalitet A2 er ganske sterkt flompåvirket, noe som kan medføre mislykket hekking.

Videre kartlegging: det vil være gunstig å følge opp kartleggingen av horndykkerbestanden i Buskerud de nærmeste årene også, selv om arten ikke er rødlistet. Se «**Handlingsplan for horndykker**» (*DN rapport 2009-7*). Vårtrekkobservasjoner indikerer at det kan være flere uoppdagede hekkelokaliteter i Hallingdal. Derfor er det ønskelig at horndykkerbestanden fortsatt blir kartlagt i fylket.

6. Referanser

- **Anonym 2011.** Methology for national horned grebe monitoring. Stensil 5 s.
- **Breiehagen, T. & Furuseth, P. 2013.** Horndykker (*Podiceps auritus*) i Buskerud 2013, 12 s. <http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2013/Horndykker-i-Buskerud-2013.pdf>
- **Breiehagen, T. & Furuseth, P. 2012.** Kartlegging av hekkende horndykker (*Podiceps auritus*) i Buskerud 2012 (med sammenligning av data fra 2009-2011), 12 s. <http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2012/Horndykker-i-Buskerud-2012.pdf>.
- **Direktoratet for naturforvaltning 2009.** *Handlingsplan for horndykker Podiceps auritus. Rapport 2009-7.*
- **Kålås, J. A., Viken, Å. & Bakken, T. (red.) 2006.** *Norsk Rødliste 2006 - 2006 Norwegian Red List.* Artsdatabanken, Norge.
- **Kålås J. A, Viken, Å, Henriksen, S. & Skjelseth, S. (red.) 2010.** *Norsk rødliste for arter.* Artsdatabanken, Norge.
- **Stueflotten, S. 2003.** *Dykkere i Buskerud. Buskskvetten 16.* <http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2003/Dykkere%20i%20Buskerud.pdf>, 3 s.
- **Stueflotten, S. 2012.** *Hettemåka i Buskerud – Årets fugl 2012. Buskskvetten 28.* <http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2012/Hettemaaka-i-Buskerud.pdf>, 10 s.